

VÝZKUM NEMOCÍ HMYZU V ČESKOSLOVENSKU

Jaroslav Weiser

Historie poznání nákaz hmyzu v Československu a v souvislosti s čsl. entomologií je starší, než je doba, kterou navrhujeme k společnému sledování. Veliké kalasmy hmyzu, napadajícího lesy, vedly již v dvacátých letech naše lesníky-entomology k pozorování tak dramatických jevů jako je polyedrie a řada našich zoologů-entomologů se aktivně zapojila do hledání etiologie této choroby. Bylo to společnou prací Komárka, Breindla a Jírovce, že byla prokázána virová povaha nákazy a vysvětlena řada jevů, které při polyedrii probíhají a které se poté staly klasickými pozorováními v hmyzí patologii. Nezůstalo jen při teoretických bádáních, ale prof. Komárek vedl své výzkumy polyedrie mnišky až do praktických důsledků a použil dokonce též letadla k poprašování napadených porostů virovými polyedry. /Komárek, 1924/, 1931./ Řada prací na nákazách hmyzu byla uveřejněna entomology v třicátých letech /práce Rozsypalovy na houbových nákazách mšic, puklic, nosců atd./. Většího rozvoje se pak poznání nemocí hmyzu dočkalo po druhé světové válce. Vytvořila se centra na uni-versitách a s budováním laboratoří Československé akademie věd byla bá-dání nad nákazami hmyzu přenesena i tam. Na Karlově universitě pracovala na hmyzí patologii v prvních letech laboratoř prof. Jírovce a laboratoř prof. Cejpa. V roce 1954 byla založena Laboratoř patologie hmyzu Biolo-gického ústavu ČSAV v Praze, která pracuje dosud, když od r. 1962 přešla organizačně do osamostatněného Entomologického ústavu ČSAV. Na rozdíl od řady jiných pracovišť v cizině, která vycházela ze specializace na urči-tou skupinu chorob /viry, bakterie, houby atp./ a hmyz sám byl pouze vedlejším činitelem, bylo centrum zájmu naší laboratoře od počátku u hmyzu a všechny práce sledovaly především vliv nákaz na hostitele, proje-vy onemocnění a dopad nákazy v rozvoji populací hmyzu. Rovněž praktický aspekt, možnost využití nebyl zanedbán a přesto, že pracoviště bylo vždy sídlem základního výzkumu, nezameškalo příležitost, aby sledované problé-my nedovedlo až do aplikačních koncovek. Styk pracoviště s entomology ja-ko dodavateli materiálu s odběrateli zkušeností byl trvalý a řada odvětví, která dnes jsou kvetoucím samostatným směrem, vznikla pod hostitel-ským přístřeším oddělení patologie hmyzu -jako např. oddělení entomo-logické,

Patologie hmyzu má značný význam pro různá odvětví entomologie : patofysiologie pro fyziologii a hlavně se musí hmyzí patologie stát sou-částí znalostí hmyzích ekologů, protože sledování populací hmyzu bez

sledování příčin jejich početních změn je diletantsky povrchní. Tím se obor, který v mnoha universitních laboratořích tíhne k tomu, aby se stal obecnou virologií, mykologií, bakteriologií nebo protozoologií, vrátí zpět do lůna té entomologie, ze které vyšel a které přináší plody svého snažení.

Včerejšek a dnešek svými výsledky formuluje též otázku na budoucí perspektivy oboru, laboratoře a čl. účasti. Jako malá země má Československo jen omezené možnosti rozšiřování početní základny hmyzí patologie. Bude stále více a více inklinovat k široké spolupráci s odborníky na tomtéž oboru v zemích RVHP a společný výzkumný úkol 1-8 k tomu jistě přispěje. Malostí státu je možno do značné míry vysvětlit i nedostatek aktivních přístupů k využití výsledků práce Laboratoře. Ovšem, věda je uspokojena tím, že se její výsledky realizují i když to není přímo vlastní národ, který to činí. Výsledky jsou publikovány a tím podepsán autor. Budoucnost posoudí výsledky i vynaložené úsilí. Tato budoucnost uvidí v běžné praxi ochrany rostlin řadu přípravků. Poměrně široce se rozvine používání bakteriálních přípravků proti škůdcům-lepidopterám. Uplatní se virové přípravky a přípravky s obsahem spor hub. Jistě budou používání i nematodi a prvoci, mnozí v podobě introdukcí materiálů z odlehlých míst výskytu v nenasycených biocenozách.